

MARIA MIRELA PODUȚ

Călinești, Maramureș

Denumirea satului

Când o început a să muta oamenii aici, o zănit o familie cu Călină, nu știu dacă era numele familiei sau avéu fată cu numele ăsta. Din numele acela, cam prima casă de-acolo care s-o apropt'et aici că pântru apa asta o tras ei aici. Și acolo era, da mai puțână. Și după numele cela, o rămas numele satului Călinești. Așa s-o auzât.

Apa împarte satu în două: la jumătate i să spune Susani și părții dingios i se spune Căieni, Josani.

Îs vo 10 km de unde o venit familia ceie. Încă să cunoaște terenu, Răzoare, pă unde o umblat atunci. De acolo o zănit Călina ceie din pădurenii ceia. O ză că o fo mai sălbatici. Și plugurile lor n-o fo ca aieste de amu. Numa on mniezuc de fier era pus. O fo de lemn și roțale la car o fo din mestecăn, îl fierbă și îl lega amucum. Nu era fier. Din Cehoslovacia de oriunde să aducé fier. Aduceau și sare de acolo.

Biserica din Căeni

O fost adusă aici în 1963. O fo o mănăstire. Încă se observă locul unde o fo înainte și potecile. O adus-o, o pus-o aici și o mai mărit-o jumătate. Sătenii o hotărât s-o aducă mai aproape că acolo unde o fo înainte s-o defrișat. O fost împădurit tot mai demult. O venit oamenii pentru apă că aici o fo mai demult apă și o început a veni lumea încoace. După ce o venit mai mulți, o hotărât ei ca s-o aducă de acolo din dealu cela și s-o puie aici. Jumătate e din stejar și giurăte din brad. Bradu l-o adus când s-o mărit biserica. Îi a patra oară mutată aici. O fo drănițată amu din nou, vo 60-70 de ani mai poate sta așa. Se știe cine o pictat-o, Alexandru Ponehalski, ceva polonez. Din vârful Mănăstirului o fost adusă în 1663. O adus-o pă bucați. La fiecare îmbinătură are câte-o bucată de un lat de mână făcută din pânză. Aceie s-o înfășurat, s-o făcut bobină frumos și care cum l-o adus, l-o și pus meșterii la loc, o lipit-o înapoi. O adus-o pă brațe și pe bote câte-o bucată. O înfășat-o când o adus-o ca să nu să strice. Alți zic că o adus-o cu cobdile. Vo 2 km îs de acolo până aici. Nu-i așa departe, da îs coaste, dealuri. Am auzât și io de la alții când am fost copil cum s-o adus. Așa s-o adus, pă brațe, pă spate. Acolo să mai cunosc Răzoarele, unde nu-i împădurit, cum s-o arat acolo. E făcută din lemn de stejar biserica, din gorun. Goruni nu mai

sunt amu numa la Ocnă, unde i să spune Pădurea Crăiască. O fo mulți goruni aici. Mai demult n-o fo gatere, o avut „pene” făcute, da nu de fier, din lemn. Biserica e catolică. Dar de vo 20-30 de ani nu se mai fac slujbe aici. Acuma se fac numa înmormântări.¹

Se zicea că o mărs oricine cu pasca la Înviere și o trecut pân locul unde este acuma biserica, în Căieni îi zice, și i s-o aprins lumnina în mână la omu cela. Atunci s-o decis să o mute din Mănăstur acolo.²

Înainte de Ceaușescu și pe timpul lui, preotul n-o avut salariu. L-o plătit comuna. La Bobotează când o fo lumnina, punea fiecare câte-o cană de porumb și oricé lei. Apoi o primit salariu, mai încoace, și s-o angajat diac și cârșnic. Avé preotul anume on om pă care l-o pus să adune mălaiu. Avé desaji în spate, unde s-o umplut și nu l-o mai putut duce, l-o lăsat la o casă și-o mărs mai departe. Apoi și l-o dus acasă. La Bobotează să plătea taxa, „poporoșagu” cum să spune la noi, care cât o vrut și cât o putut. De la on timp s-o dat numa bani. Așa o fo lege făcută de ei.

Biserica din Căieni; foto: Gheorghe PETRILĂ

¹ De la Vasile Andreica, 84 ani, Călinești, 2020.

² De la Ileana Bîlț, 85 ani, Călinești, 2020.

Sfântu' Ilie

Eu așa știu că așa am învățat de la părinți, în zua de Sântilii nu lucram nimnic că zicéi că-i zî cu prilej, tună, trăzné. Doamne feri, să nu trăznea în mine ori în casa mé or în părinți, frați...Zua asta să țină ca o duminică, ca orice sărbătoare.

Nici în zua de Foca nu lucrăm, nici în zua de Ana.

Schimbarea la Față

Noi îi zicem Probăjeniile. De la Schimbarea la Față încep a pt'ica frunzăle din lemne.

Sfântă Mărie

Atunci îi sărbătoare mare. Merém unde era hram sau unde se mergea cu proiesia. Atunci nu o fo atâtea moșâni ca amu. Pân Giulești merém, pân Cornești, Bârsana, pă unde era hram. Să strânjé mai multă lume și plătém o moșână și merém.

Prelucrarea cânepii

La noi o fo cânepă. Trebuia culeasă cânepa de vară. O aducém de pe câmp de-a umăr. O puném să se uște și să se topt'ească. Tătă lumea o avut cânep't'iste, era o dărabă de pământ, numa de cânepă. Să sãmâna pă câmp. Noi am avut departe de casă. Bărbați sãmânau cânepa, femeile o culegeau. Ceie de vară am cules-o și am folosât-o. Ceie de iarnă o avut on vâr'f așa ca sticu de grâu și acolo o fo sãmânța. Și o culejăm, avém grijă de ié să nu se scuture. După ce o culejăm, o făcém snop. O înt'ndém să se uște. După ce s-o uscat, am strujât-o mândru cu mâna pă on lepedeu că atunci n-o fo nailone ca amu. După ce se culejă, o puneam iară să se topt'ească. Apoi melițam. Când o culejăm, o smuljăm din pământ. Pământu unde să sãmâna cânepa era gunoit și bun. La cânepă o trebuit gunoi mult. O smuljém, o puném jos și-o făcém snop cât ai cuprins așa cu mânurile și legam tot cu cânepă snopu cela. Apoi o ducém acasă, o desfăceam și o înșiram pă lângă gard să steie în sus să se uște și am strujit sãmânța. Demult o fo tare mult lucru la câmp. Să lăsa la uscat până să usca, după cum o fo vremea. Când era ploaie, o strânjém, o puném la scut, să nu o ude, apoi iară o înt'ndém. După ce se usca, o strânjém iară în snopi și o ducém la topt'ilă în râu. Acolo trebuia să stea câte 2 săptămâni. O puném acolo și puném pt'ietrii pă ié și când era topt'ită să vedea, să cunoștea că îi topt'ilă că aldé, că așa o fo galbână coaja ceie. Apoi merém la râu și acolo într-o marjine unde nu erau pt'etri, o luam de la capăt și peste cap dădeam pân râu cu ié, o limpezăm și mai dam de câteva ori și iară o limpezăm până rămâne fără mâl. Cum o stat acolo în topt'ilă, s-o făcut cu mâl. O ducém acasă și o înt'ndém

să se uște s-o putem melița. Cu mâna stângă țânem snopu că după ce s-o uscat, cum s-o topt'it, s-o făcut snopu așa că l-ai putut ține într-o mână. O melițam până săreau pozdăriile care-o fost mai mari și mai dădeam o dată, de două ori iară cu melița și iară o aruncam păstă meliță să să scuture. Apoi o trebuit trasă mândru pân hrebdincă. Apoi s-o făcut fuior. După ce s-o făcut fuioru, o rămas trăsurile, iară am dat până s-o făcut fuioru. Și o fo călții, aceia o fo ultimii. Fuioru, trăsurile și călți toți huc i-au folosât, călți la lipideauă și la săcuți pă perine și la saci de moară. Fuioru era mai bun. O trebuit a fa cămêși din el și la sărbători și de zî cu zî. Să torcé subțare. Tătă iarna torcém. Avém cărarea șirului pân geget cum torcém tătă iarna. Din fuior o făcut pânză și cămêși, gatii de sărbători. Să făcea câte on rând de haine pentru sărbători. Când s-o învet'it acele, să făcéu altele.

Mâncarea

Am mâncat pită de mălai. Atunci o fo cupt'iori în casă și făcé mama pită de mălai, mazăre cu zamă, picioici cu zamă, picioici sierți, picioici cu oloi. Ne puné mama, că așa ne-o învățat, oala gios și noi toți roată pă lângă oală curățam picioicii să ne facă picioici cu oloi. Mai mâncam mazăre frecată, atunci n-o fo atâta carne ca amu. Ne făcé scoverză de mălai, scovergioare, așa mai mnicuță. De era iarnă, avém acolo de-o lătore on scaun lung și ne punea să șid'em toți acolo blând până ne-a coce două lespezi de scoverze să mâncăm. Și noi acolo am șezut până o zis mama: „Haidați și mâncați!” Puné sãmăt'isă și on ptic de mniere (zahăr), fărină de mălai, on ou și on ptic de fărină de grâu. Le amesteca toate laolaltă și le cocé acolo. Demult o fo tăt feliu de năcazuri. Duminica ne făcé mama curet'i umplut, plăcinte, colac cu nucă, cu măr, cu ce-o avut, o pus în el.³

Jocul

Se făcea în șură. Unde o fo pod că nu tătă lumea avé pod în șură. Erau oameni care i-o lăsat anume că plătéu feciorii să îi lase să facă joc. Se făcé într-on loc ori două. O fo aici on pod peste apă și apoi noi coconele ieste câte am fost p-aici pân Susani merém și giucam pă pod duminica, după ce ziném de la biserică. Asta când am fo cocone.

După ce am fost mai mărișoare, ne ducém până la podul cel mare, tot pângă râu că acolo se aduna mai mult tineret. Feciorii strigau: „Haida tu, Pălăguța lui Hăsiuț, și Năstafa Pleșului!...Haidați la joc!” Dacă nu s-o vâjât feciorii între ei, mai scotéu pă fete din joc. Dacă o grăit rău de on fecior, apoi nu i-o plăcut că l-o ocărât și-o scos-o din joc. Opré ceterașu și o scoté din joc. Să mai băteau între ei că poate altu îi lua apărarea. O fo ceteraș aici în sat, jocu s-o făcut cu ceteră și cu zongoră. Ștefanu Cucului o fo ceteraș.

Cam de la 12-13 ani intrau în joc. Trebuia să ți să potrivea pt'icioarele după ceteră. Cu sumna cu care am fost tătă săptămâna, sâmbătă sara am spălat-o și am pus-o să se uște

³ De la Pălăguță Iurca, 89 ani, Călinești, 2020.

și cum o fo am luat-o pe mine și-am mers la biserică, apoi la joc. Cămeșuca o fo de sărbătoare. Avem o cămașă anume de sărbători. Demult noi am învățat să ne coasem cămeșuca, da nu așa ca amu cu atâtea bezeri. Era pt' idită gubește. O fo fără bezeri că n-am avut atâta pânză cât o trebuit. La guler să făc cu t'etori, cu t'iept. Făcăm gură la cămășă, așa îi zicem. Făcăm t'etori împletite acolo. Făcăm un model pă ié „în cruci”, oricé brăușor, oricé pânucă mnici, nu mari, că nici o fo ață câtă-i amu în tătă forma, numa alb o fo. Noi ne-am încrețât-o, io mi-am pus-o la umăr. Mama mi-o arătat cum să fac. Cumpăram ață colorată ca să facem pene. O luam de la bold de la evrei. Care am avut bani, cumpăram pă bani, care nu, pă ouă. Noi n-am dus ouă și de-aieste că o trebuit să mâncăm că o fo casa plină de coconi. Tata o lucrat și am avut on ban și am cumpărat. Culorile care se foloseau erau roșu, galben, verde, albastru, rozosin, de-aieste. Pă mine mama m-o învățat să lucru de mică, apoi am învățat și la școală că am făcut lucru manual. O trebuit a coasă la toți pruncii ieștia câte-o cămășă și câte-o păreche de gat'ii. Io din clasa a IV-a am învățat a fa „rupturiță”, cosăm așa pă două sire, apoi am făcut „cruci” tăt pă pânză. Amu sunt fete că să mărită și nu știu mesteca înt-on rântaș pă șpori, în t'igaia cu rântașu.

Ca să se mărite, o fată trebuia să știe să mulgă vaca, să deie la porci, să deie la vacă mâncare, să adepe, să rânea în grajd, să puie oala pă șpori să facă oaricé de mâncare, să facă rântaș. Fetele să măritau când le-o luat oricine, s-o măritat și mai tinere și mai bătrâne. Care-o fo mai bătrâne, nu s-o măritat așa fuga că poate o fo mai sărace ori o fo mai hâde, n-o fo mândre. Am fo mireasă cu cunună și eu. Da numa două luni am fo măritată. Am avut cunună cu struțuri și două pânzături pă cap, atât am avut. Împlet'ită într-o coadă și cu struțuri la urechi era mireasa și druștele cu struțuri. Am avut și sugnă și zadie că mi-o făcut biata mamă și zadie.⁴

Nunta

Când să făcea nuntă, nu meré tătă lumea la biserică, nici muzicanți nu meréu la biserică, sta în drum. Și în drumu cela rău, nu așa cum îi amu, acolo tropot'ém și străgam până ziné mnirii de la biserică, după ce se cununau. Apoi să ducéu la mnire, or la mnireasă. Nu avé unde meré cum mărg amu pă la căs.

Cu un pt'ic de timp înainte se hotăra nunta, cu o lună, cu două. Era mult cu două luni. Dacă credințau întâie, apoi mai trecé on timp și să ducéu la biserică și să cununau. Și apoi să făc nunta. Amu să duc și în zua de nuntă când se duc și se cunună. La primărie să duc și-n zua nunți, da atunci nu s-o dus. Numa după ce ești căsătorit la primărie, te cunună popa. Când să credințau, sărbătoreau cu băutură, mâncare, ceterași. Meré cine era chemat. Credințarea se face și cu o lună înainte sau cu două săptămâni. Să făc la biserică credințarea.

Pețitu se făcea dinainte. Atunci mai multă lume să căsătorea în sat, nu ne-am prea dus pe sate. O fo fete și feciori aicia la noi. Nu se cerea zestre. Nime n-o cerut, făr numa

⁴ De la Pălăguța Iurca, 89 ani, Călinești, 2020.

fata să i-o deie.

Mai și fujéu tinerii pă unde s-o putut, pă la oricé neamuri. Stătéu 2-3 zăle până o mărș părinții după ei. O mărș după ei și i-o adus acasă. O fo musai să-i primnia.

Nunta se făcea acasă la mnireasă, ori la mnire, ori unde era mai mari căs. Nu să adunau câte 300-400 de oameni ca amu. Mai demult, zinéu cam câți chemai, cam 100, da încă erau mulți dacă participau atâția. De obicei, participau mai puțani că într-o casă de asta țărănească nu erau atâtea locuri. Nu umblau cu atâtea mâncăruri. Făcéu sarmale, o supă de tăieței, plăcinte în cuptiori. Nu făcéu prăjituri. Erau plăcinte din aluat de pt'ită și puné în ele brânză ori curet'i și le umplé. Deasupra să puné on mniez de carne. Și atâta era. Să făcéu țâpoi mândri, făcuți din fărină mai neagră, nu tare albă și împ't'istriți și puși pă masă. Ici și colo să punea câte-on țâpou, după cât de mulți nuntași erau. Să împ't'istréu cu aluat. Să împărțau la tătă lumea și dacă era hia și nu ajungea.

Cum ieșéu din biserică, ieșéu amândoi ținându-să de mână. Coborău până-n drum, în uliță, tăt de mână să ținéu până la casa unde era nunta.

Când meréu acasă de la biserică, erau așteptați de socri. Să arunca cu grâu când am fo io tânără și să străga în tătă forma. Oricé fete mai glăsoasă străgau, mai străgăușă, care era mai bune de gură. Aruncau cu grâu păstă miri. Apoi viné și lua stegariu steagu și-l băga în casă și apoi să băgau mnirii. Era și doi stegari. Da nu ca și amu, amu îs și 5-6. Erau cam 4 druște, pret'ine și neamuri cu mireasa, verișoare. Mireasa era îmbrăcată cu cămășă, cu sumnă, cu pânzături pă după cap, pânzături cu flori, 3-4 pânzături, cu t'eptari, cu cojoace dacă avéu, cu sugne, cu zadie peste sugnă, așa ca demult. În pt'icioare avé optinci sau pantofi. De la biserică zăné pă gios. Când ajungeau înaintea căsî arunca cineva cu grâu pe ei. Stegariu scutura steagu și după ce găta, lua pă stegari și-l băga p-acolo și-ncungiura casa cu steagu și îl punea într-un colț de casă. Acolo rămâné până să găta nunta. Și apoi îl lua că nu era atâtea câte îs amu. Aduna di pân sat pânzături, batiste și puné pă steag.

Să făcé și jocu găinii. Nănașele o plăteau cu bani. Nănașii trebuia să fie oameni bocotani. Nu să duc care-s colduși.

Să făcé jocu mniresî, on ptic de joc acolo în casă. Să puneau vo doi bănuți, nu mulți.

Când își lua rămas bun mireasa, meréu pret'ine, vecine. Acolo, acasă, mireasa își lua rămas bun, le închina cu uiaga.

Nunta ținé până dimineață sau până după mniezul nopți. Să spărjă nunta și să ducéu oamenii acasă. Mireasa rămânea în casă la socri unde să mărita. Ori dacă fecioru meré de ginere, rămâné el acolo în casă la socri. Ascultau în tătă forma de socri, și mai bine, și mai rău, da tăt să înțelejău. Amu nu stă mnireasa dacă nu-i place cum o cinsté.⁵

După nuntă, zestrea s-o-ncărcat pă căruță. Era o ladă anume pentru haine și să punéu cergi, ștergători, o puné în car și pă ladă deasupra mnireasa și vaca legată de car și el cu boii. O ducé. Meré cu boii cu-a lui zestre. Iară dacă meré de ginere își strânje plug, grapă, t'ileguță, toate le puné în car și cu caru cu boii meré de jinere acolo în ceie parte. Care era mai mic dintre băieți, acela rămânea în casă moștenitor. Și pă sate o fo tot așa. Să măritau

⁵ De la Ileana Bîlț, 85 ani, Călinești, 2020.

pân Bârsana, pân Cornești, pân Văleni, Budești. Vinéu și d'i p-acolo aici. Apoi ducéu zestrea, or aducéu. Feciorii să însurau cam după 18 ani.⁶

Mai demult averea omului o fost animalele, pământu și copiii. Aici mai sus, la tri căs o fo 28 de copii: la o casă o fo 8, la una 9 și la alta 11. Atunci o fo animale, capre, oi, vaci, bivoliță, boi...că hotaru-i mare. Da amu nu-i rând nici de umblat cu pt'icioarele, tot îi astupat.⁷

Ritualul înmormântării

Pasărea morții zdiera pă unde urma să moară cineva. Așa o știut oamenii mai demult: amu a muri oricine că cântă pasărea morți. Când urlă câinele p-alungu, zice că de orică năcazuri la casa omului urlă⁸. Omu de la naștere până la mormânt, ce are de petrecut le petrece. Când moare cineva, zice că i s-a împlinit ceasu⁹.

După ce moare omu, îl spală cu o cârpă udă. După ce l-o spălat, l-o șters mândru cu o ștergătoare. Apoi, cum zicem noi, l-o îmbrăcat cu gatii de sărbători, l-o încălțat cu optinci și cu obd'iele, cu gatii și cu cămășă, cu t'ieptari alb cum o avut oamenii atunci. De-o putut, i-o pus clop, da clopu nu o stat în cap, l-o pus lângă el. Mama mamei mele o fo socăciță la petrecăni și la nunți. De la mama bătrână o învățat mama. Demult n-o fo prosoape de-aieste cum pun în mână în tăt feliu, cum îi amu, o batistă de pus. Așa o fo la noi demult. Apoi s-o cumpărat prosoape. Am cumpărat pânzături la femei și prosoape scumpe.

La femeia care murea, după ce o spăla, îi dădea cămașă mândră pă ié, cămașă de sărbători, o încins-o cu sugnă, cu zadie pă dinainte, de-o avut încălțări mai mândre, o încălțat-o cu de-acele. Până o fo copârșeu, o pus-o pă laiță. Copârșeu l-o făcut on om din sat, Mihaiu Cupcii, da o murit și-o rămas Pătru Cupcii să facă.

Când murea omu, cine o fost în casă cu el, i-o aprins o lumnină și o stat lângă el până ce n-o mai răsuflat altu. Nu-i bine să zderi când moare omu. Omu când îi așa în năcaz, să-i dai pace să să ducă, să nu năcăja că mai mult să năcăjă, nu că-i trece, ori că să treză.

Mortu să ținea în casă ori în t'indă cum o fo atunci, n-o fo atâtea camere. L-o pus în copârșău. Când o clopot'it, merém óricare să aprindem o lumnină. Când o gătat de clopot'it, o potolé. Nu lăsam ușa deschisă sau fereastra, să nu intre nicion ptic de aer în cameră. Cine n-o știut face dea-ieste, pă când o fo sara părăstașului, o „vâjâit” mortu-n copârșău. La noi nu s-o făcut prived'i.

Femeile umblau cu păru despletit și oamenii tăt cu capu gol. Când o îngropat mortu, femeile și-o împletit păru, n-o mai umblat cu el despletit. Așa o fo obdiceiu să se despletea după mort și oamenii să umble cu capu gol.

Mortu să pune cu capu, cu fața, spre răsărit în groapă, noi așa am știut că se-ngroapă.

⁶ De la Ileana Bîlt, 85 ani, Călinești, 2020.

⁷ De la Vasile Andreica, 84 ani, 2020.

⁸ De la Pălăguța Iurca, 89 ani, Călinești, 2020.

⁹ De la Ileana Bîlt, 85 ani, Călinești, 2020.

Pă când a învié să să ridice cu capu cătă Sfântu Soare, cătă răsărit.

Iarna mai ales, se punea în sicriu un lat de cergă, cu mortu în copârșău. În jăb i să pun oricé lei, nu mulți, ca să plătea la vamă. Așă știu. Care-s mai făloși, pun banii pă t'iept să se vadă câți bani o pus. Apoi io zâcém: „De ce nu i-ai pus în jăb?” „Că așă vrem!”

De la mama am învățat cum am auzât-o că le spune la alte femei: „Să nu puneți haine de-a pruncilor cu mortu!” Zâce că dacă pune haină de-a oricăruia prunc, nu să poate mărita, nici însura. Apoi vorbesc femeile de feciorii care nu să însoară că îs „legați” óricum și nu să pot „dezlega”.

Mâncarea la petrecanie s-o făcut acasă. Socăcița o ordonat ce trebuie să se facă pentru masă. Să făcéu 10 colaci mici în cupt'iori, 2 pomene, părăstași și prescură. Colacii îi tomném pă masă, puneam 3 unu peste altu, în 3 locuri. Unu o rămas și s-o pus pă paos. O fost oiaga cu zin pă care să punea colac și acela o fo paosul. Când o fo ziua petrecării, familia ridica paosul. Pomenile se puneau de-o parte. Părăstașu, după ce-o fo gata petrecania, s-o împărțât la popț'i, la dieci, să aivă tăți câte-on mniez de părastas. Pomenile o fo a popț'ii. Părăstașu îi ca o pită mare, fără nimic deasupra. Când s-o dus popa acasă de la masă, i-ai pus bucata ceie de părastaș și doi colaci, colacu paosului și oaiga. Acele i le-ai dat când o plecat de la masă. Preotu ortodox nu primé prescură, numa făcută de femeie văduvă. Atunci și parastașu și prescura s-o făcut înt-on loc, în cupt'iori. Familia mortului nu participa la făcutu mâncării, nici nu are voie să sape groapă. Femeile nu au voie să pună mâna să facă mâncare. Eu așa am știut: 4 lumnini îs a mortului. De la 4 în sus îs fală. Acele le ținea la mort, erau mai mari.

Demult s-o cumpărat pânzături de-aieste scumpe cum să cumpără amu să se puie la prapori, la cine ține lumnina. Amu nu duc mortu pă bote cum să ducé mai demult, amu să duce cu moșâna. Pă mort se pune păioară, numa păioara pă obraz s-o cumpărat. În copârșeu s-o pus on lat de lepedeu, așă am știut. Să cumpărau lumnini, păioară, copârșău l-o făcut maistăru. Pă tăt copârșău s-o pus păioară. La față să face o cruce, să taie cu foarfeca o cruce.

De mâncare s-o făcut pită în cupt'iori, curet'i umplut, de-o avut omu rând o făcut și zamă, de nu, numa curet'iu. S-o făcut colaci și s-o dat la tătă lumea, colaci mai mici. Și la copii s-o dat. Meréu câteva femei și dădeau la coconii care erau la petrecanie. De o putut o făcut guiaș cu carne de oaie, laște s-o făcut c-o tăiét găini, da laștele le-am sucit cu sucitorul. Petrecania se făcea la om acasă. De băut se pune pe masă horincă. Atunci n-o fo bere, apă minerală, suc.

Când scotea mortu din casă, înt'idém ușa, „să nu zie” înapoi. Pă oglindă puneam oricé să nu să păteze.

Să face pomană și a treia zi după petrecanie. Să chemau vo câteva femei văduve și să face on miez de masă și rugăciune. La 6 săptămâni s-o făcut la biserică pomana. Auzăm pă unde merém la petrecanie că se pune on pahar de horincă și fărină înt-on blid pentru mort dacă a zini să vadă dacă a bé.¹⁰

¹⁰ De la Pălăguța Iurca, 89 ani, Călinești, 2020.

Șezătoarea

Atunci o fo frumos pă vremea noastră. Ne gătam de sara, de la 8, mai iute nu. Și plecam în șezătoare. Aprindem lampa, ducem petrol și ducem câte vo două lemne în brață să facem foc la cine ne lăsa. După ce ne lăsa, zineu feciorii. Ne sculam noi de pe scaun și le făcăm loc. Mai zâne și de pe sate, noi le zăcem lătureni. Ne jucam „de-a pticatu-n fântână”. Stam la ușă, unu era bdirău și unu pt’ica în fântână apoi zicea cine vré să-l scoată, pă ceie, or pă ceie. După ce o rămas fata, o întreat-o pă ea, ea o spus on băiat și o scos-o.

Și ne jucam „de-a puricele”. Amu nu știi nime de-acela. Am șăzut pă scaun și torcăm și lucrăm și zicei: „Întoarce-te, purice! -Nu mă pot de pântice! -Până când? -Până s-a săruta cela cu ceie!” Așa era.

Ne jucam „de-a datu-n talpă”. Așa cum eram încălțate, cu pranicu cu care bătem haine, dădem în talpă. Cel care ie bătaie era ținut de ochi și n-ai vădzut cine o dat. O trebuit să-l ghicești. De nu l-ai ghicit, ai mai stat o dată până ai ghicit, până l-ai găsit. Și apoi o fo altu. O dată o fo fată, o dată o fo băiat. Care cum s-o nimerit. Așa de mândru o fost. Când era oricé sărbători...Să mai juca câte-o-nvârțită, da nu prea multe.

Fetele făcéu să zie feciorii în șezătoare. Ne puneam două fete cu spatele una la cealaltă. Și dădem o sâta printre pt’icioare. Și meré sâta de la una la alta și zăcem:

- Turduluc, butuc, pă Ion îl aduc!

- Turduluc, butuc, pă Pătru îl aduc! (Pă Ștefan... care cum ne da pân gând, până ne hrănem noi).

Sfântu’ Andrei

Făcăm pă masă cu niște farfuriuță cu apă, cu lumninucă de ceară, le punéi pă farfurie să margă. Și aceia doi ce i-ai numnit, fata și fecioru dacă să adunau în farfurie, aceia să luau. Amu nu face nime de-acele bâhuri.¹¹

Colindatul

Am avut trăistuță și-am umblat a colinda. Ne adunam cocoane care eram de-o samă și merém a colinda din casă în casă. N-am căpătat bani, ci mere, nuci, alune...Am fost și 6 și 8 fete. N-o fo atâtea cās ca amu. O fo două cās și t’indă, cum zicem noi. Mai demult umblau oamenii de la unu la altu și povestéu duminica de fân, femeile de torturi, de țesut, de tors...Când am fo mai mici colindam „Puică neagră bagă-n sac”:

¹¹ De la Ileana Bilț, 85 ani, Călinești, 2020.

Puică neagră bagă-n sac,
Scoală, gazdă, dă-mi colac!
De mni-i da, de nu mni-i da,
Altu nu Ț-oi colinda
Că mni-i scurtă gubuța
Și mă tem c-oi îndeța.

După ce am fost mai mărișoare, am învățat alte colinzi. Părinții noștri ne învățau colindele astea. Învățam de prunci mnici, de la 4-5 ani. Merem cu zua, nu noaptea. Am avut gubuță-n spate, în p'ticioare obdiele și optinci. Mai zine și o mamă ori un tată cu noi. Nu am căpătat lei nicări. Ne puné în trăistuță on măr, 3-4 nuci. Pă masă nu erau prăjituri, era colac cu nucă. De ne-o lăsat în t'indă, intram în t'indă, dacă nu, afară colindam. De era tare frig, ne chema în casă să colindăm. Când intram în casă, salutăm cu „Lăudăm pe Iisus”. La noi ăsta o fost salutul. Așa ne-o învățat părinți.

Când eram copii colindam:

Și on strat de busuioc
Cu cărare pă mijloc
Cărarea cine-o făcut-o?!
Tot boul lui Dumnezeu.
- Măi, boule, ce-ai în coarne – bis
- Legănaș de păltinaș – bis
- Da în leagăn cine-i culcat?
- Fiul Maicii înfășurat
Cu fășură de mătășă
Trimisă de la nănașă,
De la doamna împărăteasă.

Și ziné și ne da oricé meré, oricé cucuruzi, nu ne da bani că n-avé și nu ne strâga în casă că eram mizeroși pă optinci.

Mai colindam:

Este-o stea ca și-o lumnină,
Împăratului să-nchină.
Tăt să-nchină tuturor
S-o-mbrăcat ceriu de nori
Și pământu tăt de flori.
Florile-s de bucurie,
Dă-ne, Doamne, roadă-n grâie!
La biserici clopotesc,
Pă Hristos îl pominesc.

Eram mulți copii. Care cum îi de gazdă așa mulțămné. Atunci ne da on cucuruz de mălai, on măr și câte-o nucă. Copiii mai umblau cu Steaua, cu Capra, care-o fo mai mari. Care umblau cu colinda erau și 10 înt-on grup, și mai mulți câteodată.

După ce am fo mai mari, am colindat mai multe, mai mari colinde. Merém cu fete și feciori așa de sama noastă. Colindam „Maica Sfântă s-o luat”, „La grădina Raiului șade Adam cu Eva lui”. ”Maica Sfântă s-o luat” îi cinstea colindelor. Am umblat și câte 20 de tineri. Repetam în Postu Crăciunului, la șezătoare¹².

Să adunau câte 10-11 feciori, fiecare cu pretina lui și umblau de la o casă la alta.

Strigarea peste sat

Aici o fo, tomna sus o parte care strâga și o parte o fo pă cela deal și iară pă unu. Erau șezători. Toate fetele meréu a toarce. Se făceau în mai multe case. Umblau băieții la ele. Când ieșeau în t'indă, îi petrecéu. De acolo să formau ei, să înțălejąu ca în sărbători să strige din coastă. Apoi strigau:

- Măi, braicule, măi...
- Ce?
- A cui fată nu se mărită?
- A lui cutare și a lui cutare...
- Ceilalți din cela deal strâgau:
- Da de ce nu să mărită, mă?... (zăceau tăt felu)

La Anu Nou era zua lor de strâgat păstă sat. La Crăciunul pă stil vechi, Crăciunul Bătrân, în noaptea ceie.

Când am fo tânăr, merém și io și strâgam. Să-mpărțău, care erau din partea asta suiéu aici, care era di pă partea ceielaltă suiéu acolo. Aicia s-o spus „din Podișor”, acolo s-o spus din vârvu „Calea Leții” (Calea Lată), dincolo „di pă Dumbravă”, „di pă coastă”. Apoi abia așteptau oamenii să audă la care cum i-a striga, cum o păcălit-o de rău. Era o păcăleală.

Ciufuri

Să punéu pân lemne (copaci). Să îmbrăcau și punéu înt-on lemn și îl unjău cu oricé murdării ca să nu ajungă la el, să-l lase acolo pă marjinea drumului să îl vadă lumea atârnat acolo. Apoi zăcéu: „Măi, la fata ceie (...) i-o venit pețătoriu! Îi acolo sus în pom.” Apoi tre-buieu să suie să-l țape de acolo. Tăț să adunau dimineața în sărbători să vadă cum stă acolo. Zăcéu: „I-o pus ciuf!” Numa la fete li se puneau.

Ciufu să făcea din paie și niște haine cusute, se umplea cu paie, era ușor. Îi lega on

¹²

De la Borodi Maria, 86 ani, Călinești, 2020.

La săniuș; foto: Mihai Ian NEDELCU

caiet pă care îi scria tot felu de versuri, pă când îl lua să aibă ce ceti.

Erau jocuri pân șuri și nu voiau să joace. Aveau băieții ciudă pă ele și nu știau cum să le păcălească mai tare. Mai demult erau băieți mulți și erau familii unde era numa o sângură fată. Când să însura, trebuia fecioru să aibă boi cu coarne cât mai mari și fata să aivă vacă. Celor care erau sângure la părinți, li se spuné jumări. Apoi mai mare, mai mnică...că n-o fo tăt'e „jumările” la fel, era și mai bogată. Și-apoi unde or meré cu boii aceia cornuți?¹³

¹³

De la Vasile Andreica, 84 ani, Călinești, 2020.

Iarnă grea; foto: Mihai Ian NEDELCU